

9 Rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving

D.E.G. Moolenaar

- De rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving zijn gegroeid van 5,7 miljard euro in 2000 tot 7,8 miljard euro in 2009. Dit is een stijging van 37%.
- De rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving per hoofd van de bevolking zijn gegroeid van € 359 in 2000 tot € 474 in 2009. Dit is een stijging van 32%.
- De rijksoverheidsuitgaven aan slachtofferzorg zijn het hardst gestegen, namelijk van 20 miljoen euro in 2000 naar 40 miljoen euro in 2009. Dat is een verdubbeling.
- De kleinste toename betreffen de uitgaven aan opsporing (19%). Deze uitgaven zijn gestegen van 1,7 miljard euro in 2000 naar 2,0 miljard euro in 2009.
- De totale rijksoverheidsuitgaven aan de bestrijding van jeugdcriminaliteit en strafrechtshandhaving zijn gegroeid van 269 miljoen euro in 2000 tot 484 miljoen euro in 2009. Dit is stijging van 80%.
- Het percentage rijksoverheidsuitgaven aan de bestrijding van jeugdcriminaliteit en strafrechtshandhaving is gestegen van 5% in 2000 naar 6% in 2009.

In de voorgaande hoofdstukken is beschreven hoe de overheid reageert op criminaliteit. Deze reactie heeft tot doel de gevoelens van onveiligheid te verminderen, de objectieve veiligheid te verhogen en de rechtsstaat in stand te houden. Hieraan hangt wel een prijskaartje. In dit hoofdstuk staan de jaarlijkse rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving centraal, en de ontwikkeling daarvan in de periode 2000-2009.

Bij uitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving moet worden gedacht aan de uitgaven van de overheidsinstanties die zich op een of andere manier met preventie, slachtofferzorg, opsporing, vervolging, berechting, tenuitvoerlegging en ondersteuning van (ex-)verdachten bezighouden.¹ In Nederland vallen deze taken onder de verantwoordelijkheid van de ministeries van Justitie (MvJ), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW),

¹ De rijksoverheidsuitgaven zijn zo veel mogelijk ontleend aan de (toelichting op de) slotwet, najaarsnota, voorjaarsnota of begroting van de betrokken ministeries, eventueel aangevuld met gegevens uit jaarverslagen van gerelateerde instanties (zie ook bijlage 3).

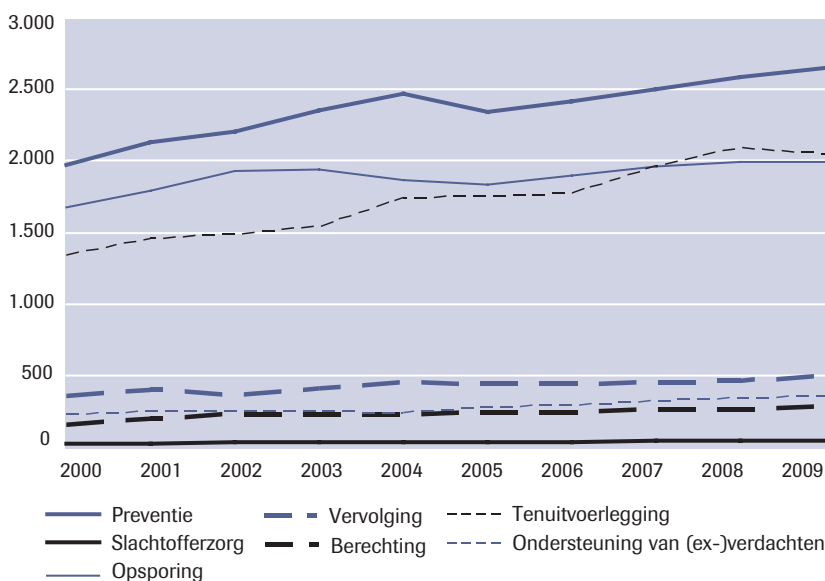
Financiën, Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM), Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), en Defensie. Bij het bepalen van de rijksoverheidsuitgaven doen zich twee belangrijke methodologische problemen voor. Allereerst houden veel organisaties op het justitieterrein zich niet exclusief bezig met criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving, maar hebben zij ook andere taken, zoals het waarborgen van de veiligheid, het handhaven van de openbare orde, het afhandelen van overtredingen, civiele rechtspraak, bestuursrecht-spraak en dergelijke. In de aan die organisaties toegekende budgetten wordt dit onderscheid niet altijd gemaakt. Waar mogelijk is op basis van andere gegevens (zoals werklasmetingen en kostprijzen) een toerekening gemaakt naar misdrijven. De overtredingen zijn voor zover mogelijk buiten beschouwing gelaten (net als in de andere hoofdstukken). Het tweede probleem is dat een euro twee jaar geleden meer waard was dan een euro vandaag. Daarom moet worden gecorrigeerd voor inflatie.² Alle figuren en getallen in de tekst zijn uitgedrukt in prijzen van 2009. Indien er sprake is van groei of daling in de uitgaven, komt dit door wijzigingen in de volumes en niet door prijsaanpassingen. In de tabellen in bijlage 4 zijn ook de ongecorrigeerde bedragen vermeld. Ondanks de toegepaste inflatiecorrectie zijn er soms toch grote sprongen zichtbaar. Vaak heeft dit te maken met gewijzigde definities of veranderde begrotingssystematiek. Zo is in 2002 de opbouw van de begroting van het MvJ sterk gewijzigd. Dit hoofdstuk beperkt zich tot de rijksoverheidsuitgaven aan misdrijven. Uitgaven aan preventiemaatregelen door bedrijven en particulieren zijn in dit bestek weggelaten, omdat deze niet volledig inzichtelijk te maken zijn. Ook de geleden schade door burgers en bedrijven komt niet aan bod in dit hoofdstuk, omdat geleden schade als gevolg van criminaliteit moeilijk in geld is uit te drukken (zoals emotionele schade of ziekteverzuim). Voor gegevens over particuliere preventiemaatregelen en geleden schade wordt verwezen naar Moolenaar (2008). De baten van strafrechtshandhaving komen in dit hoofdstuk ook niet aan bod, omdat dit omvangrijk onderzoek vergt, dat buiten het bestek van dit hoofdstuk valt. De opbouw van het hoofdstuk is als volgt. In paragraaf 9.1 worden de uitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving zo veel mogelijk uitgesplitst naar de verschillende onderdelen van de strafrechtshandhaving, namelijk preventie, slachtofferzorg, opsporing, vervolging, berechting, tenuitvoerlegging en ondersteuning van (ex-)verdachten. In paragraaf 9.2 wordt dieper ingegaan op de rijksoverheidsuitgaven aan de bestrijding van jeugdcriminaliteit en strafrechtshandhaving.

2 De meest gangbare deflator is het consumentenprijsindexcijfer (CPI). Hieraan kleven echter enige nadelen (zie Eurostat, 2001) en bovendien kennen de prijzen van overheidsdiensten doorgaans een andere ontwikkeling dan het algemene CPI. Daarom worden in dit hoofdstuk de rijksoverheidsuitgaven gecorrigeerd met de deflator voor collectieve rijksoverheidsuitgaven van het CBS. De niet-rijksoverheidsuitgaven worden, bij gebrek aan een meer toegespitst prijsindexcijfer, wel gecorrigeerd met het algemene CPI.

9.1 Totale rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving

De rijksoverheidsuitgaven voor criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving zijn naar schatting gegroeid van 5,7 miljard euro in 2000 tot 7,8 miljard euro in 2009. Dit is een stijging van 37%. Het meeste geld gaat naar preventie, tenuitvoerlegging en opsporing, het minste naar slachtofferzorg (zie figuur 9.1). Wel zijn de uitgaven aan slachtofferzorg relatief het hardst gestegen van 20 miljoen euro in 2000 naar 40 miljoen euro in 2009, een ruime verdubbeling. In dezelfde periode zijn de uitgaven aan preventie gestegen met 35% van 2,0 miljard euro naar 2,6 miljard euro. De uitgaven aan tenuitvoerlegging zijn toegenomen met 54%, van 1,3 miljard euro naar 2,0 miljard euro. De kleinste toename (19%) betreffen de uitgaven aan opsporing. Deze zijn gestegen van 1,7 miljard euro in 2000 naar 2,0 miljard euro in 2009. De volgende subparagrafen gaan nader in op de diverse beleidsterreinen.

Figuur 9.1 Rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

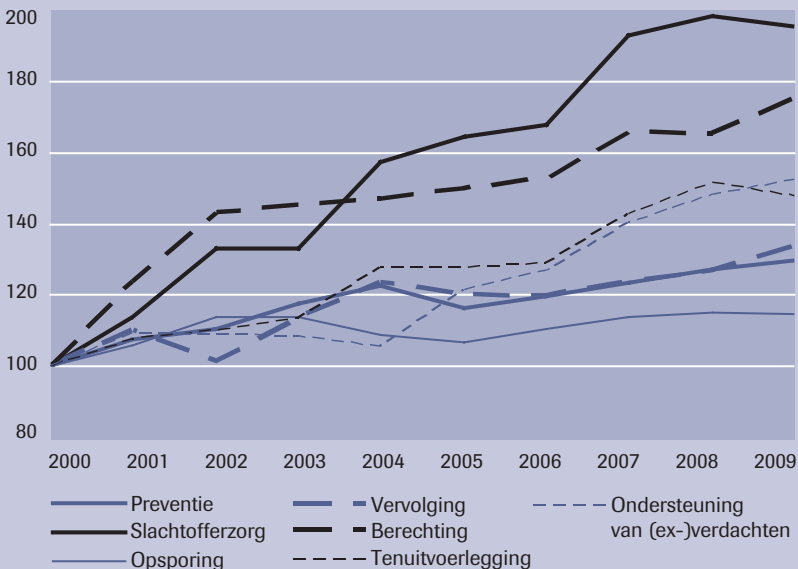
Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.1 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, ministerie van Justitie, zie bijlage 3. Bewerking WODC

Rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving per hoofd van de bevolking

Per hoofd van de bevolking bedragen de rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving in 2009 € 474. Dit is € 115 meer dan in 2000. Per hoofd van de bevolking wordt het meest uitgegeven aan preventie (€ 160), tenuitvoerlegging (€ 124) en opsporing (€ 120). Het minst wordt uitgegeven aan slachtofferzorg (€ 2), berechting (€ 16), ondersteuning van (ex-)verdachten (€ 21) en vervolging (€ 29). De uitgaven per hoofd van de bevolking voor slachtofferzorg zijn de afgelopen negen jaar met 95% het sterkst gestegen, gevolgd door berechting (75%) en ondersteuning van (ex-)verdachten (52%). Ondanks de toegenomen aandacht voor veiligheid van de afgelopen negen jaar zijn de uitgaven per hoofd van de bevolking voor opsporing nauwelijks toegenomen: slechts 15% (zie figuur).

Figuur Rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving per hoofd van de bevolking, index 2000=100*

* 2009: voorlopige cijfers; indexcijfers op basis van prijzen 2009.

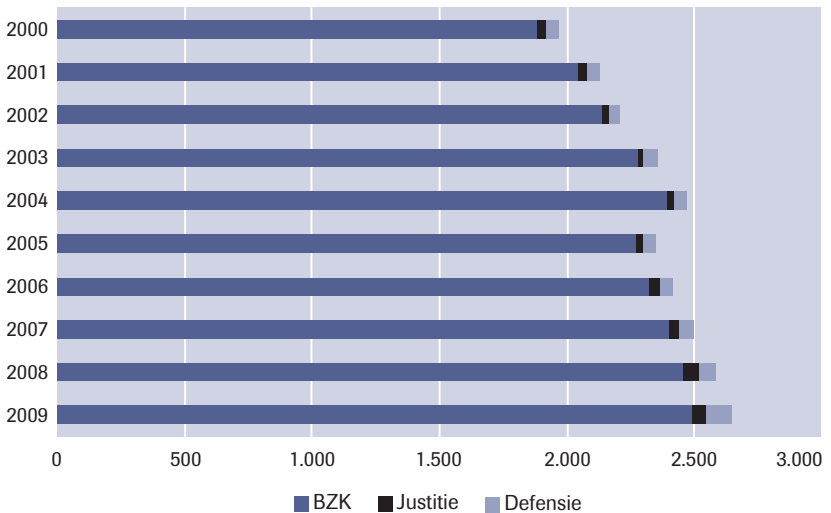
Voor de corresponderende cijfers zie tabellen 9.1 t/m 9.9 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, ministerie van Justitie, zie bijlage 3. Bewerking WODC

9.1.1 Preventie

Onder preventie wordt hier verstaan alle activiteiten met het oog op het voorkomen van criminaliteit. Preventie is een activiteit die zich niet eenvoudig laat onderscheiden van andere activiteiten. Pas vanaf de begroting 2002 is preventie een apart beleidsartikel op de begroting van het ministerie van Justitie. Daarvoor waren de uitgaven aan preventie verspreid over meerdere beleidsartikelen. Op begrotingen van andere ministeries is preventie niet altijd als aparte begrotingspost weergegeven. In totaal werd in 2009 ruim 2,6 miljard euro door de overheid aan preventie uitgegeven. Ten opzichte van 2000 is dit een stijging van 34%.

Figuur 9.2 Rijksoverheidsuitgaven aan preventie, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.2 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, zie bijlage 3. Bewerking WODC

Het ministerie van BZK geeft het meeste geld uit aan preventie, namelijk 2,5 miljard euro (zie figuur 9.2). Het grootste gedeelte hiervan gaat naar de politie. Het blijkt dat de politie ongeveer 44% van haar budget kwijt is aan preventie (inclusief surveilleren, netwerken, interveniëren en adviseren; zie AEF, 2006 en bijlage 3). De activiteiten van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) zijn apart op de begroting van het ministerie van BZK te onderscheiden en bedragen 190 miljoen euro. Het ministerie van Justitie gaf in 2009 55 miljoen euro uit aan preventieactiviteiten. Dat is een stijging van 62% ten opzichte van 2000. Met name door het grootstedenbeleid, het programma Jeugd Terecht (MvJ, 2003), de Nota

Criminaliteitsbeheersing (MvJ/BZK, 2001), het Veiligheidsprogramma (Kamerstukken II 2002/03) en de instelling van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb) in 2005 is meer geld beschikbaar gekomen voor preventieprojecten. De Koninklijke Marechaussee (Kmar), die onder het ministerie van Defensie valt, heeft in 2009 98 miljoen euro uitgegeven aan veiligheidstaken. Dit is bijna een verdubbeling ten opzichte van 2000. Dit is echter wel een overschatting aangezien de veiligheidstaken van Kmar niet alleen preventie betreffen.

9.1.2 Slachtofferzorg

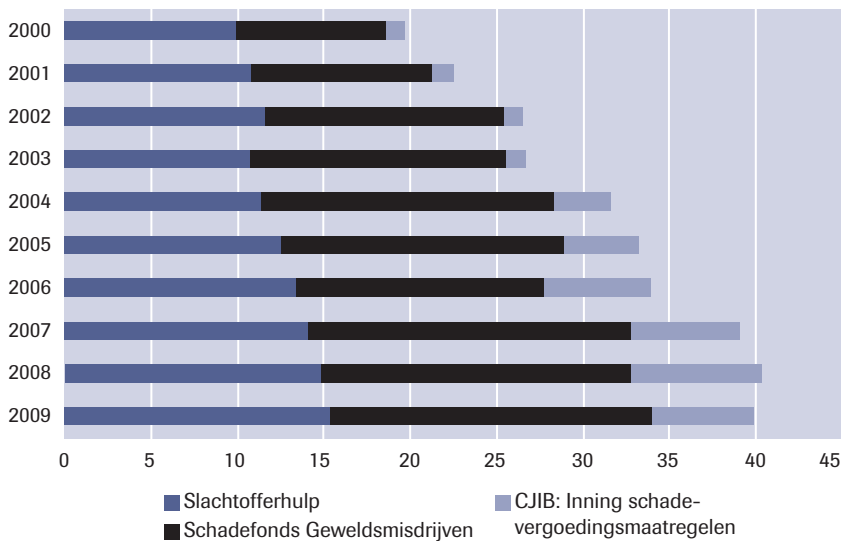
In Nederland houden diverse organisaties zich bezig met slachtofferzorg, zoals Slachtofferhulp Nederland en het Schadefonds Geweldsmisdrijven (SGM). Daarnaast verzorgt het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) de inning van de schadevergoedingsmaatregelen die door de rechter aan slachtoffers van strafbare feiten zijn toegekend (zie ook hoofdstuk 2 en hoofdstuk 7). In totaal werd in 2009 door de overheid 40 miljoen euro uitgegeven aan slachtofferzorg. Dit is een ruime verdubbeling ten opzichte van 2000.

Slachtofferhulp Nederland wordt grotendeels gefinancierd door de rijksoverheid, in het bijzonder het MvJ. De uitgaven van de rijksoverheid aan slachtofferhulp zijn in de periode 2000-2009 met 55% gestegen tot 15 miljoen euro. Daarnaast is een belangrijk deel van de inkomsten van Slachtofferhulp Nederland afkomstig van het Fonds Slachtofferhulp. Dit fonds werft gelden bij bedrijven en particulieren voor Slachtofferhulp Nederland. Deze uitgaven zijn hier niet vermeld, aangezien het geen rijksoverheidsuitgaven betreft. Slachtofferhulp Nederland geeft ook ondersteuning aan mensen die slachtoffer zijn geworden van een ongeluk (zonder schuldige) of van een ramp. Daarom is het totale bedrag een overschatting van de uitgaven van criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving. Het Schadefonds Geweldsmisdrijven heeft tot doel het leed van slachtoffers van geweldsdelicten die in Nederland zijn gepleegd enigszins te verzachten door middel van een geldelijke uitkering. De uitkering is een tegemoetkoming in de schade die niet op andere wijze kan worden vergoed. Het totale uitgekeerde bedrag is in de gehele periode 2000-2009 met 127% gestegen tot 13 miljoen euro. De stijging is onder andere veroorzaakt door het toegenomen aantal toekenningen. Als gevolg van de toegenomen werklast zijn ook de kosten van het schadefonds zelf met 84% gestegen tot circa 5 miljoen euro.

De positie van het slachtoffer is met de invoering in 1995 van de Wet en Richtlijn Terwee (zie hoofdstuk 2) aanzienlijk versterkt. Indien de rechter aan het slachtoffer een schadevergoeding heeft toegewezen, kan het CJIB in het kader van de Wet Terwee deze schadevergoeding bij de dader innen. De uitgaven voor de inning van deze schadevergoedingsmaatregelen zijn de afgelopen negen jaar sterk toegenomen tot 5,8 miljoen euro, hoewel

zich in 2009 een daling voordeed. Dit zijn alleen de uitgaven voor inning (zie hoofdstuk 7). De feitelijke schadevergoeding is hierin niet verwerkt, omdat deze afkomstig is van de dader en dus geen overheidsuitgave is. De stijging wordt niet veroorzaakt door een toegenomen kostprijs, maar door het toegenomen aantal schadevergoedingsmaatregelen vanaf de invoering van de Wet Terwee tot en met 2009. In 2009 is het aantal toegekende schadevergoedingen gedaald, waardoor de uitgaven lager uitvallen (zie figuur 9.3).

Figuur 9.3 Rijksoverheidsuitgaven aan slachtofferzorg, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.3 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen desbetreffende organisaties, zie bijlage 3. Bewerking WODC

9.1.3 Opsporing

Een grote verscheidenheid aan overheidsinstanties houdt zich bezig met activiteiten op het terrein van opsporing. Vaak geldt echter dat ze onderdeel zijn van een meer omvattende begrotingspost en dat de opsporingsactiviteiten qua tijdsbesteding of uitgaven vaak moeilijk te onderscheiden zijn van de andere activiteiten van de desbetreffende begrotingspost.

De belangrijkste actor op het gebied van opsporing is de politie. Opsporing kan plaatsvinden binnen een opsporingsonderzoek. Maar ook als de politie tijdens de surveillance een misdrijf op het spoor komt, is er sprake van opsporing. Daarom is het moeilijk om activiteiten als veiligheidswaar-

borging, preventie en opsporing van elkaar te onderscheiden. Op basis van de literatuur (zie bijlage 3) wordt in dit hoofdstuk een derde van het budget van de politie toegerekend aan opsporing van misdrijven. Bij de uitgaven van het ministerie van Defensie speelt hetzelfde probleem. Het blijkt niet mogelijk om militaire onderdelen, veiligheidstaken of ondersteunings- of reddingswerkzaamheden uit de politie- en veiligheidstaken van de Kmar en de kustwacht te filteren. Dit betekent dat de hier gehanteerde bedragen in enige mate een overschatting zijn van de werkelijke uitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving.

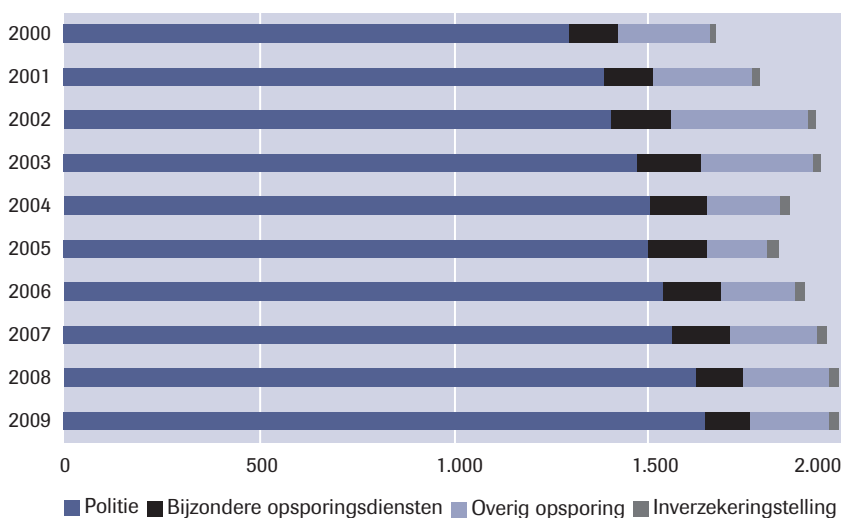
In totaal zijn de uitgaven voor opsporing sinds 2000 gestegen met 19% tot een bedrag van 2,0 miljard euro in 2009. De grootste uitgavenpost wordt gevormd door de uitgaven voor de politie, inclusief het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD). Deze uitgaven bedragen naar schatting in 2009 ruim 1,6 miljard euro en zijn in de periode 2000-2009 gestegen met 7%. De uitgaven van de bijzondere opsporingsdiensten (BOD), zoals de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD), Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst/Economische Controledienst (FIOD-ECD), Algemene Inspectiedienst (AID) en de Inlichtingen- en Opsporingsdienst van het ministerie van VROM (VROM-IOD), nemen de tweede plaats in. Hun gezamenlijke uitgaven zijn in de periode 2000-2009 echter gedaald met circa 9% naar 117 miljoen euro. Hiervan neemt de FIOD-ECD het grootste deel voor zijn rekening.

Naast de organisaties zoals de politie en de bijzondere opsporingsdiensten, is er ook nog een aantal andere organisaties die zich direct of indirect bezighouden met opsporing, zoals onder andere de Kmar, de kustwacht en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI). Bij elkaar hebben deze organisaties in 2009 202 miljoen euro uitgegeven. Dat is een daling van 13% ten opzichte van 2000. Deze daling wordt vooral verklaard door het feit dat de post bijzondere politietaken en beleidsvorming in 2000 nog voor 120 miljoen euro op de begroting van het MvJ stond, terwijl deze later in zijn geheel van de begroting is verdwenen. Dat wil niet zeggen dat deze uitgaven niet meer bestaan: vermoedelijk zijn ze ondergebracht bij andere posten. De uitgaven voor politietaken van de Kmar zijn over de hele periode 2000-2009 met 31% gestegen, maar in 2009 heeft zich een forse daling voorgedaan als gevolg van een verschuiving van politietaken naar beveiligingstaken. De uitgaven voor de kustwacht zijn met 228% gestegen. De kustwacht speelt vooral een belangrijke rol bij de opsporing van economische delicten in de scheepvaart en visserij, zoals smokkel en illegale lozingen. Het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) levert een belangrijke bijdrage aan opsporingsonderzoek (zie hoofdstuk 2). In 2009 waren de uitgaven voor het NFI 74 miljoen euro. Dit is een stijging ten opzichte van 2000 met 173%.

Als een verdachte in verzekering wordt gesteld, komt een reclasseringsmedewerker op bezoek om de verdachte te informeren over de hulp die de reclassering kan bieden. Dit wordt vroeghulp genoemd. Ook heeft de

verdachte recht op een advocaat. Dit wordt verzorgd door de zogenoemde piketdienst. In totaal is in 2009 25 miljoen euro uitgegeven aan hulp bij in verzekeringstelling. Dit is een stijging van 53% ten opzichte van 2000. Met vroeghulp door de reclassering is in 2009 5 miljoen euro gemoeid. Dit bedrag is de afgelopen negen jaar gestegen met 58%. De piketdienst wordt gefinancierd uit de middelen voor de gesubsidieerde rechtsbijstand. Hiermee is in 2009 20 miljoen euro gemoeid, een stijging van 52% ten opzichte van 2000 (zie figuur 9.4).

Figuur 9.4 Rijksoverheidsuitgaven aan opsporing, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.4 in bijlage 4.

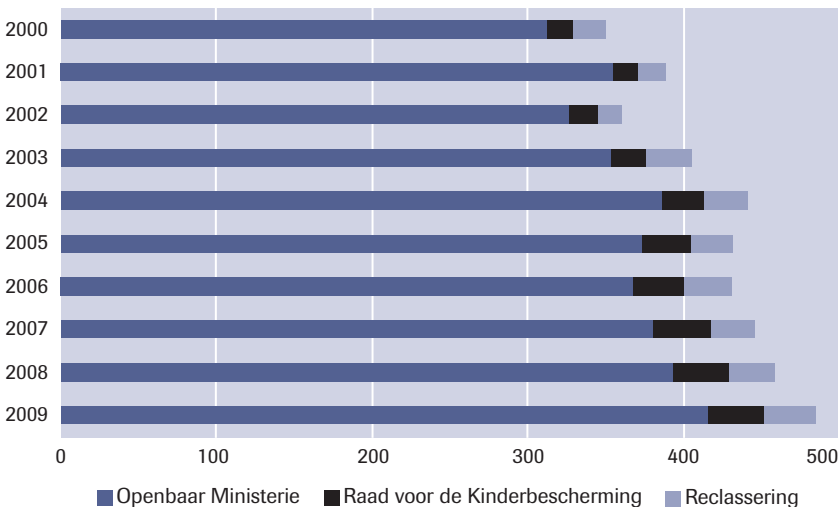
Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, ministerie van Justitie, zie bijlage 3. Bewerking WODC

9.1.4 Vervolging

De vervolging van verdachten is de exclusieve taak van het OM (zie hoofdstuk 2). In de huidige begroting wordt het OM als één beleidsartikel opgevoerd, zonder een onderscheid te maken naar overtredingen, misdrijven, rechtbanken, gerechtshoven en landelijke diensten. Daarom worden de uitgaven aan het OM op basis van werklastmetingen uitgesplitst naar bovengenoemde categorieën. Kantonzaken zijn hier buiten beschouwing gelaten, omdat deze meestal overtredingen betreffen. Zijdellings zijn ook andere instanties betrokken bij de vervolging van verdachten. Zo geven de drie reclasseringsorganisaties en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) advies over het te volgen justitiële traject voor respectievelijk meerderjarigen en minderjarigen, waarbij een goede reïntegratie in de maatschappij centraal staat (zie hoofdstuk 2).

In 2009 zijn de totale uitgaven voor vervolging van misdrijven ruim 485 miljoen euro. Dit is een stijging van 38% ten opzichte van 2000. De totale uitgaven voor het OM ten behoeve van rechtbankstrafzaken zijn in de periode 2000-2009 met 33% gestegen tot bijna 416 miljoen euro. Deels is de stijging in de uitgaven het gevolg van het Veiligheidsprogramma (Kamerstukken II 2002/03), waarin is afgesproken om in de periode 2003-2006 de instroom van rechtbankstrafzaken bij het OM gradueel te laten oplopen tot 40.000 extra zaken. Bovendien bevat het Veiligheidsprogramma tal van andere maatregelen waarbij een actieve bemoeienis van het OM wordt verwacht. De uitgaven voor (uitgebreide) strafonderzoeken door de RvdK bedragen 36 miljoen euro in 2009. Dit is een stijging van 114% ten opzichte van 2000. De uitgaven van de reclassering voor diverse rapportages bedragen naar schatting in 2009 33 miljoen euro. Dit is een stijging van 54% ten opzichte van 2000 (zie figuur 9.5).

Figuur 9.5 Rijksoverheidsuitgaven aan vervolging, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.5 in bijlage 4.

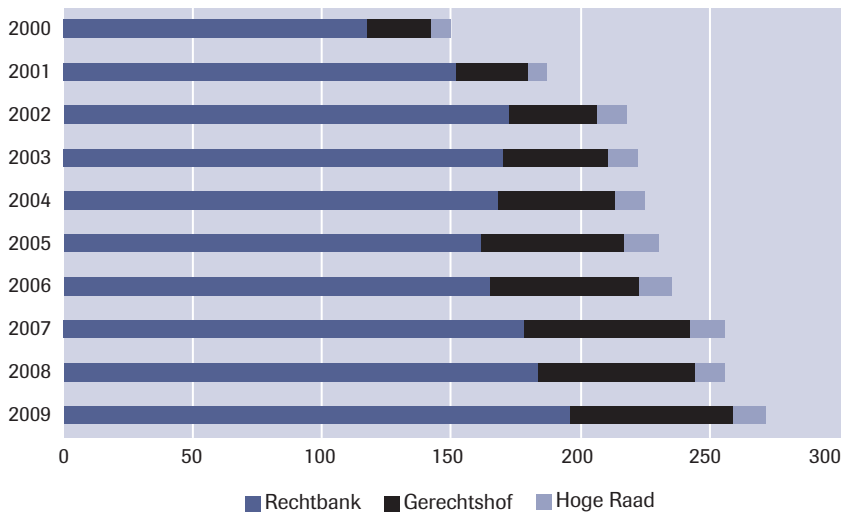
Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, ministerie van Justitie, zie bijlage 3. Bewerking WODC

9.1.5 Berechting

De uitgaven voor berechting in misdrijfzaken betreffen drie niveaus van de rechtspraak, namelijk de misdrijfzaken bij de Hoge Raad der Nederlanden, misdrijfzaken bij de gerechtshoven en misdrijfzaken bij de rechtbanken. De laatste twee categorieën vallen onder de verantwoording van de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) (zie ook hoofdstuk 2). Bijkomende uitgaven, zoals de uitgaven voor reclasseringsactiviteiten of gesubsidieer-

de rechtsbijstand ten behoeve van een rechtszaak, zijn hier niet meegenomen omdat deze niet altijd aan een specifieke rechtszaak kunnen worden toegerekend. De reclasseringsactiviteiten ten behoeve van een rechtszaak zijn reeds in de vorige paragraaf aan de orde gekomen, de uitgaven aan rechtsbijstand tijdens de rechtszaak komen in paragraaf 9.1.7 aan bod. In 2009 bedragen de totale uitgaven voor de berechting van misdrijven 272 miljoen euro. Dat is een stijging van 81% ten opzichte van 2000. Procentueel gezien deed de kleinste stijging zich voor bij de Hoge Raad. In 2009 gaf de Hoge Raad naar schatting 13 miljoen euro uit aan misdrijfzaken. Dit is een stijging van 55% ten opzichte van 2000. De uitgaven voor misdrijfzaken bij de gerechtshoven zijn het hardst gestegen, namelijk met 160% tot ongeveer 63 miljoen euro in 2009. Dit wordt veroorzaakt door de forse stijging van het aantal zaken bij het gerechtshof, alsmede de toegenomen kostprijs per zaak. Bij de rechtbanken zijn de uitgaven aan misdrijfzaken in de periode 2000-2009 met 67% gestegen tot 196 miljoen euro (zie figuur 9.6).

Figuur 9.6 Rijksoverheidsuitgaven aan berechting, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.6 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, werklastmetingen, zie bijlage 3. Bewerking WODC

9.1.6 *Tenuitvoerlegging*

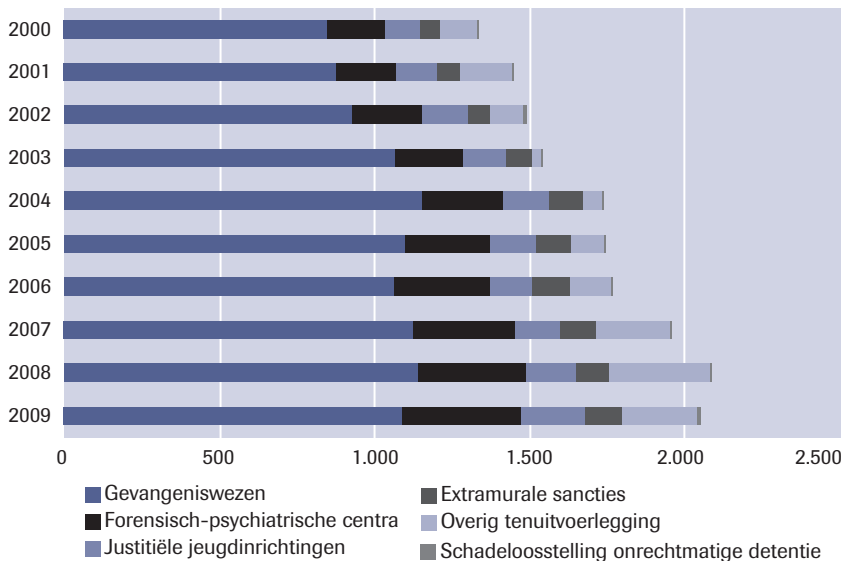
De tenuitvoerlegging van de diverse maatregelen en straffen is verspreid over een groot aantal uitvoeringsorganisaties (zie hoofdstuk 2 en hoofdstuk 7). De totale uitgaven aan tenuitvoerlegging komen in 2009 neer op 2,0 miljard euro. Dit is een stijging van 54% ten opzichte van 2000.

De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen. Met ruim 1,1 miljard euro in 2009 is het gevangeniswezen (exclusief vreemdelingenbewaring en uitzetcentra) de grootste uitgavenpost. Deze uitgaven zijn in de periode 2000-2009 met 29% gestegen. Op de tweede plaats staan de forensisch-psychiatrische centra (FPC's, voorheen tbs-klinieken). De uitgaven hiervoor zijn 381 miljoen euro in 2009. Deze sector heeft van alle intramurale voorzieningen de grootste groei doorgemaakt in de periode 2000-2009, namelijk 105%. Qua omvang van de uitgaven staan de jeugdinstellingen op de derde plaats met ruim 207 miljoen euro in 2009. Dit is een stijging van 84% ten opzichte van 2000. Met name in 2009 lijken de uitgaven sterk gestegen. Dit is echter deels een administratieve werkelijkheid. Feitelijk is er minder geld uitgegeven aan justitiële jeugdinstellingen. Maar door de reeds gedeeltelijk gerealiseerde overheveling van de civielrechtelijke geplaatste minderjarigen naar de Gesloten Jeugdzorg (GJZ), dat onder de verantwoordelijkheid van het programmaministerie van Jeugd en Gezin valt (zie ook hoofdstukken 2 en 7), en de verkleining van het aantal minderjarigen per groep, zijn er nu meer strafrechtelijke plaatsen beschikbaar voor een kleinere groep minderjarigen. Hierdoor neemt de prijs per plaats toe.

De rijksoverheidsuitgaven aan extramurale sancties, waaronder de Halt-maatregel, boetes, taakstraffen en penitentiaire programma's, zijn in de periode 2000-2009 met 75% gestegen, en wel van 67 miljoen euro naar 117 miljoen euro. Een klein deel daarvan komt voor rekening van het CJIB. Het CJIB is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van de boetes, transacties en ontnemingsmaatregelen en voor de administratieve afhandeling van taakstraffen en nog niet uitgezeten vrijheidsstraffen (zie hoofdstuk 2 en hoofdstuk 7). Vanwege de grote mate van automatisering van bovengenoemde activiteiten zijn de uitgaven relatief laag. De uitgaven aan het CJIB zijn in de periode 2000-2009 gegroeid van 4 miljoen euro naar 12 miljoen euro: een ruime verdrievoudiging. De groei in de uitgaven van het CJIB is enerzijds het gevolg van toegenomen werklast, anderzijds van een steeds moeizamer verloop van het inningstraject, waarbij vaker dan voorheen een deurwaarder moet worden ingeschakeld. Naast DJI en CJIB is er nog een aantal andere instellingen actief op het terrein van tenuitvoerlegging. De tenuitvoerlegging van de overige sancties aan minderjarigen komt in paragraaf 9.2 aan bod. De tenuitvoerlegging van taakstraffen voor meerderjarigen valt onder de verantwoordelijkheid van de reclassering. De uitgaven hiervoor zijn in de periode 2000-2009

toegenomen met 81% tot 46 miljoen euro. Dit is voornamelijk het gevolg van de sterk gestegen kostprijs van taakstraffen voor meerderjarigen. De overige rijksoverheidsuitgaven aan tenuitvoerlegging zijn in de periode 2000-2009 ruim verdubbeld van 118 miljoen euro naar 246 miljoen euro. Hierbij moet gedacht worden aan projecten bij DJI die niet specifiek aan een sanctievorm kunnen worden toegewezen, de uitgaven aan de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) en beleidsvorming. Tot slot wordt er steeds meer uitgekeerd voor onrechtmatige detentie. Dit betreft verdachten die ten onrechte zijn gedetineerd, bijvoorbeeld omdat er na een voorlopige hechtenis geen onherroepelijke vrijheidsstraf is opgelegd. Deze post is met 70% gestegen in de periode 2000-2009 tot 9 miljoen euro (zie figuur 9.7).

Figuur 9.7 Rijksoverheidsuitgaven aan tenuitvoerlegging, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

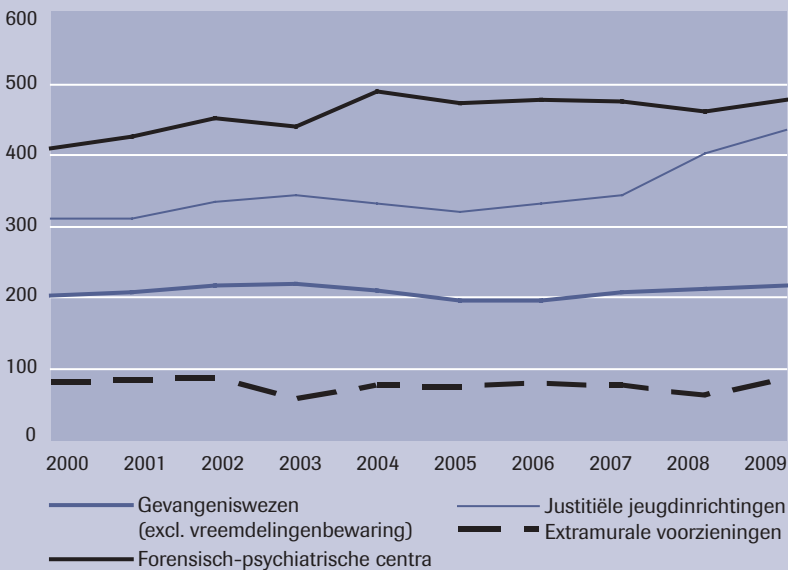
Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.7 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, zie bijlage 3. Bewerking WODC

Kostprijzen DJI

De kostprijzen van DJI zijn de afgelopen negen jaar gestegen. De kostprijs van het gevangeniswezen is in de periode 2000-2009 slechts 6% gestegen naar € 216 per plaats per dag, terwijl de kostprijs van FPC-plaatsen met 17% is gestegen naar € 478 per plaats per dag. Overigens bevindt de huidige kostprijs van de FPC-plaatsen zich nog steeds onder de kostprijs in de jaren negentig. De kostprijs van strafrechtelijke plaatsen in justitiële jeugdinrichtingen is sterk gestegen van € 310 naar € 436 per plaats per dag. Deze stijging van 46% wordt veroorzaakt door leegstand en verkleining van de groepen in de inrichting (zie figuur).

Figuur Kostprijzen DJI, euro per plaats per dag*

* Prijzen 2009.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.8 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, zie bijlage 3. Bewerking WODC

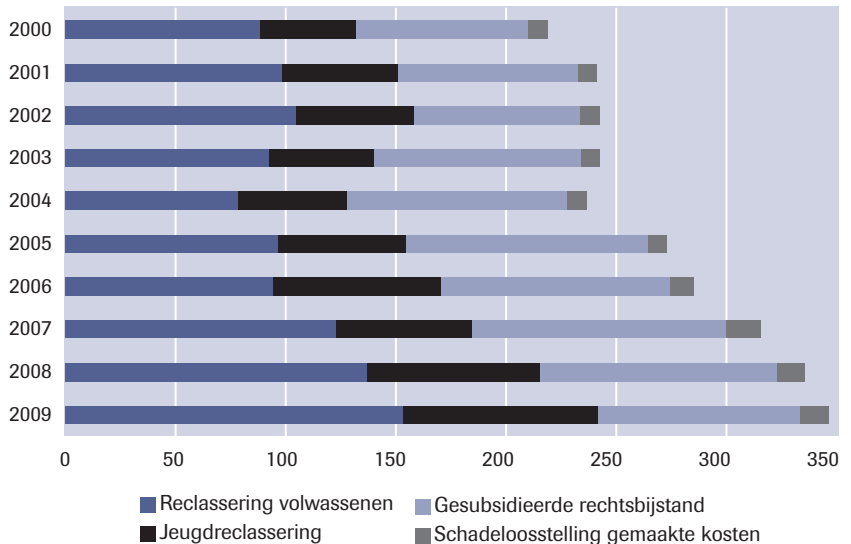
9.1.7 Ondersteuning van (ex-)verdachten

Tijdens het gehele justitiële traject kan de (ex-)verdachte op diverse manieren worden ondersteund, bijvoorbeeld door de reclassering of door middel van gesubsidieerde rechtsbijstand (zie hoofdstuk 2), ook na de veroordeling. In totaal werd in 2009 347 miljoen euro uitgegeven aan

ondersteuning van (ex-)verdachten tijdens het justitiële traject. Dat is een stijging van 58% ten opzichte van 2000.

De reclasseringsuitgaven voor ondersteuning van volwassenen zijn in de periode 2000-2009 met 73% gestegen tot 153 miljoen euro. Dit is dus exclusief de eerdergenoemde uitgaven aan vroeghulp, rapportages en taakstraffen. Ook de jeugdreclasseringsuitgaven voor ondersteuning van minderjarigen (exclusief rapportages in strafzaken en taakstraffen) zijn meer dan verdubbeld tot 89 miljoen euro. De jeugdreclassering wordt uitgevoerd door Bureau Jeugdzorg. Als het OM besluit vervolging in te stellen, kan de verdachte een beroep doen op de gesubsidieerde rechtsbijstand. In 2009 werd bijna 91 miljoen euro uitgegeven aan door de overheid gefinancierde rechtsbijstand in strafzaken (exclusief de piketdiensten ten behoeve van in verzekering gestelden en exclusief toevoegingen in het kader van bijzondere opnames in psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ) en vreemdelingenbewaring). Dit is een stijging van 17% ten opzichte van 2000, waarbij dient te worden opgemerkt dat de uitgaven de laatste twee jaar dalen. Tot slot is aan verdachten die ten onrechte vervolgd zijn en daardoor op kosten gejaagd zijn, in 2009 14 miljoen euro als schadeloosstelling uitgekeerd. Dit is stijging van 43% (zie figuur 9.8).

Figuur 9.8 Rijksoverheidsuitgaven aan ondersteuning van (ex-)verdachten, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.9 in bijlage 4.

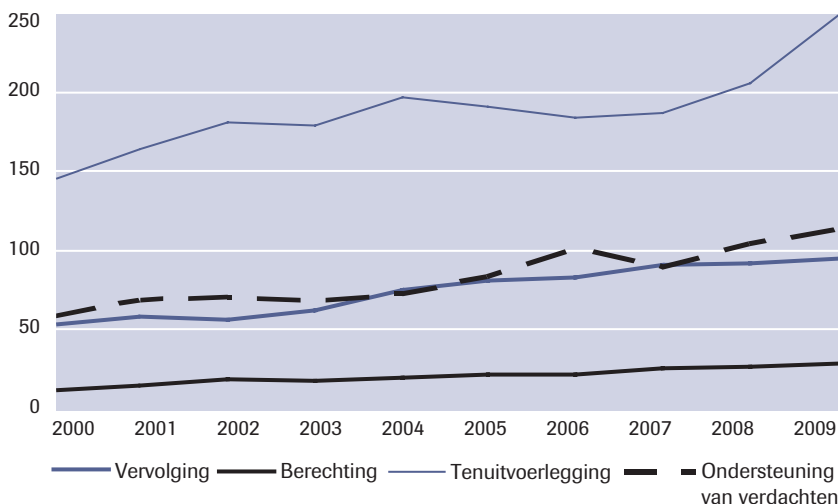
Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, ministerie van Justitie, zie bijlage 3. Bewerking WODC

9.2 Rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving ten behoeve van minderjarigen

De aanpak van jeugdcriminaliteit is een belangrijk speerpunt in het huidige overheidsbeleid. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de rijksoverheidsuitgaven ten behoeve van de bestrijding van jeugdcriminaliteit. De uitgaven aan preventie, slachtofferzorg en opsporing zijn echter moeilijk toe te rekenen aan criminele activiteiten van minderjarigen. Bij slachtoffers is niet altijd bekend of de dader meerder- of minderjarig was. In het geval van preventie is niet vast te stellen of het voorkomen delict gepleegd zou zijn door een minder- of een meerderjarige. Bij opsporing van een delict is vooraf niet bekend of het delict door een minderjarige of een meerderjarige is gepleegd. Daarom beperkt deze paragraaf zich tot die onderdelen van de justitieketen waarin minderjarigen duidelijk kunnen worden onderscheiden van de meerderjarigen, dat wil zeggen vervolging, berechting, tenuitvoerlegging en ondersteuning van verdachten.

De totale (herleidbare) rijksoverheidsuitgaven aan de bestrijding van jeugdcriminaliteit en de bijbehorende strafrechtshandhaving zijn gegroeid van 269 miljoen euro in 2000 tot 484 miljoen euro in 2009. Dit is een stijging van 80%. Het meeste geld gaat naar tenuitvoerlegging, het minste naar berechting (zie figuur 9.9). In 2000 werd circa 5% van de totale rijksoverheidsuitgaven aan criminaliteitsbestrijding en strafrechtshandhaving uitgegeven aan minderjarigen. In 2009 is dit gestegen naar 6%.

Figuur 9.9 Rijksoverheidsuitgaven aan jeugdcriminaliteitsbestrijding en -strafrechtshandhaving, in mln euro*

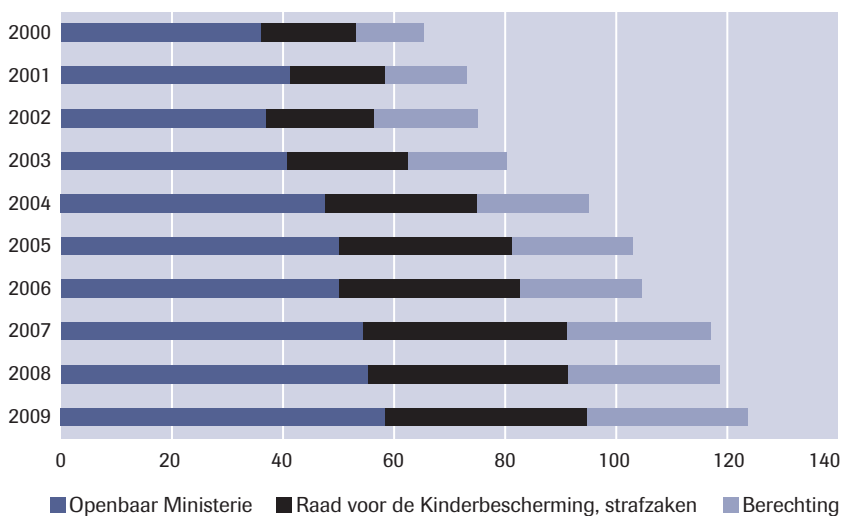
* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.10 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, ministerie van Justitie, zie bijlage 3. Bewerking WODC

Aan de vervolging van strafzaken tegen minderjarigen heeft het OM in 2009 59 miljoen euro uitgegeven, een stijging van 62% ten opzichte van 2000. De uitgaven aan onderzoeken in strafzaken door de RvdK zijn in de periode 2000-2009 gestegen van 17 miljoen euro naar 36 miljoen euro. De uitgaven aan berechting van minderjarigen zijn in de periode 2000-2009 gestegen met 137% en bedragen in 2009 29 miljoen euro (zie figuur 9.10). Dit is een forsere groei dan bij volwassenen. De voornaamste reden is dat het aantal zaken tegen minderjarige verdachten in de afgelopen jaren sterker gestegen is dan het aantal zaken tegen meerderjarige verdachten.

Figuur 9.10 Rijksoverheidsuitgaven aan vervolging en berechting van minderjarigen, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

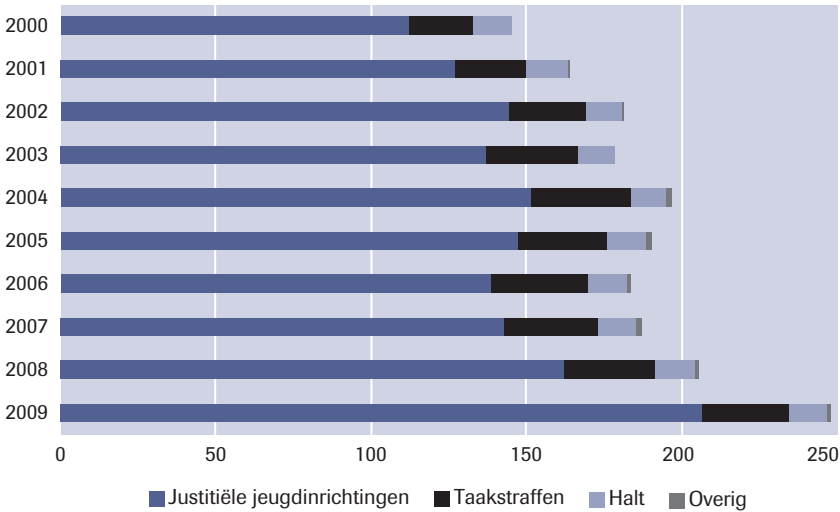
Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.11 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, ministerie van Justitie, zie bijlage 3. Bewerking WODC

Ook de totale uitgaven voor tenuitvoerlegging van sancties tegen minderjarigen zijn sterk gestegen. In 2009 gaat het om 248 miljoen euro. Dit is een stijging van 71% ten opzichte van 2000. Hiervan bedragen de uitgaven aan strafrechtelijke plaatsen in jeugdinstellingen 207 miljoen euro in 2009, hetgeen een stijging is van 84% ten opzichte van 2000. Halt Nederland is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van de Halt-verwijzing door de politie (zie hoofdstuk 2). In 2009 werd hieraan bijna 13 miljoen euro uitgegeven. Dit is een stijging van 4% ten opzichte van 2000. De tenuitvoerlegging van taakstraffen voor minderjarigen valt onder de verantwoordelijkheid van de RvdK. De uitgaven hiervoor zijn in de periode 2000-2009 gestegen met 33% tot zo'n 28 miljoen euro. Dit is met name het

gevolg van de forse groei van het aantal OM-taakstraffen voor minderjarigen. Boetes en transacties spelen niet zo'n belangrijke rol in het jeugdstrafrecht, aangezien de betaling hiervan meestal voor rekening van de ouders komt en niet van de minderjarige zelf (zie figuur 9.11).

Figuur 9.11 Rijksoverheidsuitgaven aan tenuitvoerlegging van sancties tegen minderjarigen, in mln euro*

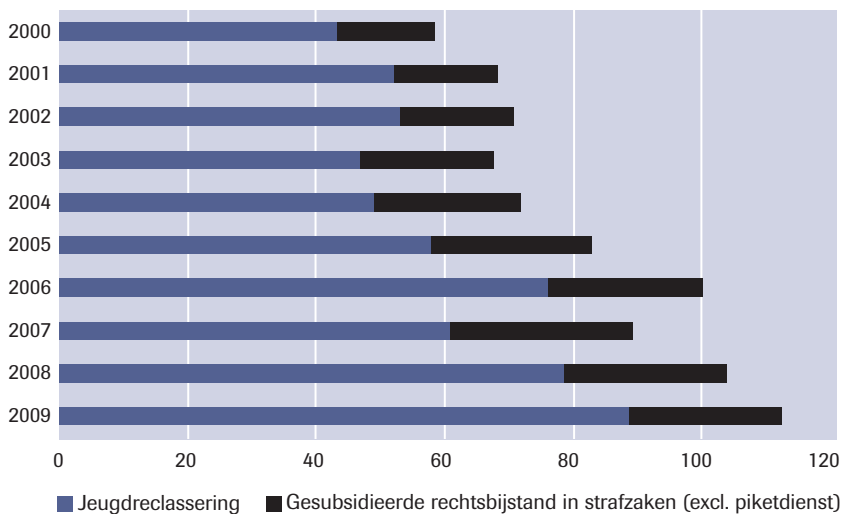
* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.12 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, zie bijlage 3. Bewerking WODC

De uitgaven van ondersteuning van minderjarige (ex-)verdachten zijn in de periode 2000-2009 bijna verdubbeld tot 112 miljoen euro. De overheid besteedde in 2009 87 miljoen euro aan de jeugdreclassering, een ruime verdubbeling ten opzichte van 2000. Aan gesubsidieerde rechtsbijstand ten behoeve van minderjarigen werd 24 miljoen euro uitgegeven, een stijging van 55% ten opzichte van 2000 (zie figuur 9.12).

Figuur 9.12 Rijksoverheidsuitgaven aan ondersteuning van minderjarige (ex-)verdachten, in mln euro*

* 2009: voorlopige cijfers.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.13 in bijlage 4.

Bron: Rijksbegroting/slotwet, jaarverslagen, zie bijlage 3. Bewerking WODC

